

การพัฒนาชุมชนต้นแบบเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร ของคน 3 วัยในจังหวัดสุรินทร์

Development of a Buddhist Community Model to Promote to Compassionate Intergenerational Coexistence in Surin Province

¹พระครูบัณฑิตวชิโรภาส, ²พระมหาวิศิต ธีรวิโส

¹Phrakrubunditwachirophas, ²Phramaha Wisit Dhiravamsa

^{1,2}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

^{1,2}Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus

¹Corresponding author, e-mail: Watchara979@gmail.com

Received: June 15, 2026; Revised: July 09, 2026; Accepted: July 13, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพของชุมชนเชิงพุทธในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคนสามวัย 2) พัฒนากิจกรรมเชิงพุทธที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันของคนสามวัย และ 3) พัฒนารูปแบบชุมชนต้นแบบเชิงพุทธที่สามารถนำไปใช้และขยายผลได้ในบริบทพื้นที่จริง โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนาร่วมกับการวิจัยแบบผสานวิธี พื้นที่ศึกษา ได้แก่ ชุมชนวัดสว่างอารมณ์ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสุรินทร์ กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย เยาวชน คนวัยทำงาน และผู้สูงอายุในชุมชนจำนวน 50 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 รูป/คน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารศูนย์การเรียนรู้ผู้เฒ่าผู้แก่ด้านพุทธศาสนา ผู้บริหารโรงเรียนผู้สูงอายุ และนักวิชาการด้านสาธารณสุข เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนเชิงพุทธมีศักยภาพด้านทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ วัด ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน และเครือข่ายประชาชน ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมความสัมพันธ์ การช่วยเหลือเกื้อกูล และการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคนสามวัยในชุมชน 2) การพัฒนากิจกรรมเชิงพุทธที่บูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับกิจกรรมชุมชน เช่น การทำบุญร่วมกัน กิจกรรมจิตอาสา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัย และการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ส่งผลให้เกิดความเข้าใจ ความสามัคคี และความเอื้ออาทรระหว่างเด็กและเยาวชน วัยทำงาน และผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น และ 3) ได้รูปแบบชุมชนต้นแบบเชิงพุทธที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การใช้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนา การบูรณาการหลักธรรมในการดำเนินชีวิต และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้และขยายผลในพื้นที่อื่นได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกช่วงวัยให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และเกื้อกูลกันได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ชุมชนต้นแบบเชิงพุทธ; การอยู่ร่วมกัน; คน 3 วัย

Abstract

This research article aimed to: (1) investigate the potential of a Buddhist community in promoting harmonious coexistence among three generations; (2) develop Buddhist-based activities that foster intergenerational harmony; and (3) develop a Buddhist model community that can be implemented and expanded in real community contexts. The study employed a Research and Development (R&D) approach integrated with a mixed-methods research design. The study was conducted in the community surrounding Wat Sawang Arom, Prasat District, Surin Province. The participants were selected through purposive sampling and consisted of 50 community members, including youth, working-age adults, and older adults, together with 10 key informants, comprising community leaders, administrators of community learning centers, Buddhist scholars, administrators of elderly schools, and public health academics. Research instruments included questionnaires, in-depth interview guides, and focus group discussion protocols. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics, while qualitative data were analyzed through content analysis.

The findings revealed that: (1) the Buddhist community possessed significant social and cultural capital, including the temple, community leaders, local sages, and community networks, which served as key mechanisms for strengthening relationships, mutual assistance, and compassionate coexistence among the three generations; (2) the development of Buddhist-based activities integrating Buddhist principles with community practices such as merit-making ceremonies, volunteer service, intergenerational learning activities, and moral and ethical development programs enhanced mutual understanding, unity, and compassion among youth, working-age adults, and older adults; and (3) a Buddhist model community was successfully developed, emphasizing participation from all sectors, the temple as the center of community development, the integration of Buddhist principles into daily life, and the establishment of sustainable community collaboration networks. The model is applicable to and can be replicated in other communities with similar contexts. Its implementation contributes to strengthening community resilience, improving the quality of life of people across all age groups, and promoting sustainable, peaceful, and mutually supportive coexistence.

Keywords: Buddhist Community; Coexistence; Three Generations

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างรวดเร็วอันเป็นผลมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ส่งผลให้รูปแบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมครอบครัวขยายลดบทบาททางเกิดช่องว่างระหว่างวัยมากขึ้นและความสัมพันธ์อันเอื้ออาทรระหว่างเด็กและเยาวชน วัยทำงาน และผู้สูงอายุมีแนวโน้มลดลง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชน (ปิยากร หวังมหาพร, 2567: 1-12) จังหวัดสุรินทร์เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับพระพุทธศาสนาอย่างใกล้ชิด โดยวัดยังคงเป็นศูนย์กลาง

ของชุมชนในการประกอบศาสนกิจ การจัดกิจกรรมทางสังคม และการสืบทอดคุณค่าทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบันได้ส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตและความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ทำให้การส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคนสามวัยกลายเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบแนวคิดชุมชนเชิงพุทธเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาชุมชน เนื่องจากการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม โดยเน้นคุณธรรม ความเมตตา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละ และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน (หทัยภัทร ดังกุลและอัญญรัตน์ เชิงคำ, 2563) การมีจิตสาธารณะของพลเมืองไทยในสังคม เป็นการส่งเสริมให้พลเมืองไทยตระหนักรู้ถึงความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมร่วมกัน เน้นการพัฒนาพลเมืองให้มีจิตสาธารณะต่อสังคมอันเป็นพื้นฐานของการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนต่างวัยและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาศักยภาพของชุมชนเชิงพุทธในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคนสามวัย พัฒนากิจกรรมเชิงพุทธที่เอื้อต่อการสร้างความสัมพันธ์และการเกื้อกูลกันระหว่างวัยตลอดจนพัฒนารูปแบบชุมชนต้นแบบเชิงพุทธที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้และขยายผลได้ในบริบทพื้นที่จริงของจังหวัดสุรินทร์เพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกช่วงวัยให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนเชิงพุทธในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคนสามวัย
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมเชิงพุทธที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันของคนสามวัย
3. เพื่อพัฒนารูปแบบชุมชนต้นแบบเชิงพุทธที่สามารถนำไปใช้และขยายผลได้ในบริบทพื้นที่จริง

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ร่วมกับการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม, แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ศึกษา ได้แก่ ชุมชนในเขตอำเภอปราสาท ในจังหวัดสุรินทร์ โดยการสร้างความร่วมมือและพัฒนาเครือข่ายกับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน, โรงเรียนผู้สูงอายุ และหน่วยงานสาธารณสุขจังหวัด จำนวน 3 หน่วยงาน

ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุ เยาวชน และคนวัยกลางคนในอำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

กลุ่มตัวอย่าง โดยการเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้สูงอายุ เยาวชน และคนวัยกลางคนในอำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 50 คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม เพื่อพัฒนารูปแบบและกิจกรรมเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคนวัยจังหวัดสุรินทร์อันประกอบด้วย ผู้อำนวยการศูนย์การเรียนรู้ ผู้นำชุมชน ผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการ (จำนวน 10 รูป/คน) โดยมีขั้นตอนดังนี้

การวิจัยเชิงคุณภาพ

- 1) สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ครอบครัวต้นแบบ 1 ครอบครัว เพื่อสะท้อนสถานการณ์ มุมมอง และโลกทัศน์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2) การสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 10 รูป/คน ได้แก่ ผู้อำนวยการศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จำนวน 2 ท่าน, ผู้นำชุมชน จำนวน 2 ท่าน, ผู้เชี่ยวชาญด้านพุทธศาสนา จำนวน 2 ท่าน ผู้อำนวยการโรงเรียนผู้สูงอายุ จำนวน 2 ท่าน และนักวิชาการด้านสาธารณสุข จำนวน 2 ท่าน

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ มี 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจปัญหาเพื่อนำไปสู่การวางแผนการสำรวจข้อมูลทั่วไป และสภาพการณ์ด้านสภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบันของผู้สูงวัย วัยกลางคน และเยาวชน ในจังหวัดสุรินทร์การทบทวนเอกสารแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 จัดทำแผนโครงการที่มาจากสภาพปัญหา นำข้อมูลจากการสำรวจปัญหามากำหนดแผนงานนำทฤษฎีมาบูรณาการเพื่อสร้างต้นแบบชุมชนเชิงพุทธที่เอื้ออาทรต่อการอยู่ร่วมกันของคน 3 วัยในจังหวัดสุรินทร์

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นตอนการปฏิบัติการตามแผนโครงการ นักวิจัยจัดโครงการเพื่อชุมชนและสังคมเป็นสุขภายใต้ชื่อโครงการต้นแบบชุมชนเชิงพุทธที่เอื้ออาทรต่อการอยู่ร่วมกันของคน 3 วัยในจังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วยกิจกรรม 5 ฐาน ได้แก่

- กิจกรรมที่ 1 สามัคคีธรรม 3 วัย
- กิจกรรมที่ 2 พัฒนาสติเพื่ออาชีพคน 3 วัย
- กิจกรรมที่ 3 วิปัสสนา 3วัยกายใจแข็งแรง
- กิจกรรมที่ 4 การออมเงินเชิงพุทธ
- กิจกรรมที่ 5 อาณาปาสติคลายเครียด

ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบผลการปฏิบัติการการสะท้อนผลของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติการในโครงการ โดยผู้ปฏิบัติงานในโครงการ และสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการจะร่วมสะท้อนผลจากการเปลี่ยนแปลงภายใน(Reflection)

การวิจัยในเชิงปริมาณ

มุ่งเน้นการสำรวจความต้องการของคน 3 วัยในชุมชน และสำรวจ ความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมโครงการ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) การสำรวจ หรือการศึกษาความต้องการการเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรสำหรับคน 3 วัยในจังหวัดสุรินทร์โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

2) การศึกษาในเชิงเอกสารทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ผู้สูงอายุ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นแนวคิด หลักการ ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

3) เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการในการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ เยาวชนและคนวัยกลางคนในจังหวัดสุรินทร์

ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ และจัดกระบวนการประชุมกลุ่มเพื่อถอดบทเรียนเพิ่มเติมเพื่อทราบถึงความต้องการด้านสังคมและการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ คนวัยทำงาน และเยาวชน จำนวน 50 คน เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นรูปแบบการพัฒนาและกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคน วัยประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้สูงอายุ เยาวชน และคนวัยกลางคนใน จังหวัดสุรินทร์กลุ่มตัวอย่างได้จากการเลือกแบบเจาะจง จำนวน

50 คน ประกอบด้วยผู้สูงอายุ วัยทำงาน และเยาวชน เนื่องจากเป็นการวิจัยเชิงพัฒนาและการมีส่วนร่วมซึ่งมุ่งเน้นความลึกของข้อมูลและการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องของผู้ให้ข้อมูล จำนวนดังกล่าวมีความเหมาะสมต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ข้ามวัยและการพัฒนาโมเดลชุมชนต้นแบบเชิงพุทธให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมโดยมีเกณฑ์การคัดเลือกดังนี้ เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในอำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ อย่างต่อเนื่อง เป็นผู้สูงอายุ วัยทำงาน หรือเยาวชน ที่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมและให้ข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัยและมีความสนใจและยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาชุมชนต้นแบบเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคน 3 วัยในจังหวัดสุรินทร์” ตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ และมุ่งเน้นการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับกระบวนการพัฒนาชุมชนและการเรียนรู้ข้ามวัย โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนต้นแบบเชิงพุทธที่สามารถส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคน 3 วัยได้อย่างยั่งยืน กรอบแนวคิดการวิจัยจึงถูกออกแบบในลักษณะความสัมพันธ์เชิงระบบ ตั้งแต่ปัจจัยนำเข้า กระบวนการพัฒนา ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ เพื่อให้เกิดประโยชน์ดังต่อไปนี้ คือ 1) ได้รูปแบบการพัฒนาชุมชนต้นแบบเชิงพุทธที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคน 3 วัย 2) พัฒนาและสร้างกิจกรรมเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคน 3 วัย ในจังหวัดสุรินทร์ขึ้น ซึ่งจะเกิดผลผลิตที่เป็นองค์ความรู้ คือ การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคน 3 วัย ที่เป็นนวัตกรรม คือ ชุมชนต้นแบบเชิงพุทธและผลกระทบเชิงวิชาการเป็นจุดมุ่งหมายสำคัญที่สุดในการวิจัยครั้งนี้ 3) เกิดชุมชนต้นแบบเชิงพุทธสะท้อนให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคนในพื้นที่ชุมชนอำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ทั้ง 3 วัย ในจังหวัดสุรินทร์ จากการศึกษาขอบเขตด้านตัวแปร ขอบเขตด้านเนื้อหาสาระ รวมถึงศึกษารูปแบบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนต้นแบบเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างกรอบแนวคิดการวิจัย

ดังนั้น การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องบูรณาการการพัฒนาคน ความสัมพันธ์ และโครงสร้างทางสังคมเข้าด้วยกัน โดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเป็นฐานคุณค่า และใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ข้ามวัยเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงกรอบแนวคิดการวิจัยจึงถูกออกแบบในลักษณะ ความสัมพันธ์เชิงระบบที่เชื่อมโยงปัจจัยนำเข้า กระบวนการพัฒนาผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและบริบทพื้นที่ศึกษา ปัจจัยนำเข้าเป็นตัวแปรต้นที่กำหนดทิศทาง ความเหมาะสม และขอบเขตของการพัฒนาโมเดลชุมชนต้นแบบเชิงพุทธ สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 มุ่งศึกษาบริบทและสภาพปัญหาการอยู่ร่วมกันของคนสามวัยในพื้นที่ศึกษา ประกอบด้วยตัวแปรสำคัญ 4 กลุ่ม ได้แก่

1) บริบทพื้นที่และลักษณะชุมชน ได้แก่ บริบททางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และโครงสร้างชุมชนในอำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีลักษณะเป็นชุมชนชนบทที่ยังคงมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน และมีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติเป็นฐานสำคัญ

2) กลุ่มเป้าหมายคนสามวัย ประกอบด้วย ผู้สูงอายุ วัยทำงาน และเยาวชน ซึ่งเป็นตัวแปรเชิงมนุษย์ที่สะท้อนความหลากหลายของบทบาท ประสบการณ์ และความต้องการในแต่ละช่วงวัย

3) ฐานแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ ได้แก่ หลักพุทธธรรมเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร แนวคิดการพัฒนาชุมชน แนวคิดคนสามวัยและการเรียนรู้ข้ามวัย แนวคิดทุนทางสังคมและแนวคิดการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร

4) ทรัพยากรและทุนทางสังคมในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน วัด องค์การชุมชน เครือข่ายทางสังคม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

กระบวนการ เป็นตัวแปรต้นที่ทำหน้าที่แปลงปัจจัยนำเข้าไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนา การวิจัยนี้ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเชิงพุทธเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือการพัฒนาระบบการดังกล่าวสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 มุ่งพัฒนาโมเดลชุมชนต้นแบบเชิงพุทธผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย

1) กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การร่วมวิเคราะห์ปัญหาและศักยภาพของชุมชน การออกแบบกิจกรรมร่วมกันของคนสามวัย และการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในทุกขั้นตอน

2) กระบวนการเรียนรู้ข้ามวัยเป็นการจัดกิจกรรมที่เปิดพื้นที่ให้คนสามวัยได้เรียนรู้ ทำกิจกรรม และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน เพื่อลดช่องว่างระหว่างวัยและเสริมสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน

3) กระบวนการบูรณาการหลักพุทธธรรม ได้แก่ การประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 และไตรสิกขา ผ่านกิจกรรมชุมชน การฝึกสติและการสะท้อนคิดเชิงจิตตปัญญา เพื่อพัฒนาทัศนคติ จิตสำนึก และพฤติกรรมของคน 3 วัย

4) กระบวนการดำเนินงานและสะท้อนผลเป็นการนำกิจกรรมไปปฏิบัติจริง ติดตามผล และสะท้อน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ผลผลิต ผลผลิตเป็นผลที่เกิดขึ้นโดยตรงจากกระบวนการพัฒนา เป็นตัวแปรเชิงวัดกรรมที่ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 อย่างชัดเจน ได้แก่

1) โมเดลชุมชนต้นแบบเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคนสามวัย

2) ชุดกิจกรรมเชิงพุทธและกิจกรรมการเรียนรู้ข้ามวัย ที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน

3) แนวทางและกลไกการดำเนินงานของชุมชน ที่สามารถนำไปใช้หรือขยายผลได้

ผลลัพธ์ ผลลัพธ์สะท้อนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายและชุมชนในระยะสั้น และระยะกลาง ผลลัพธ์ดังกล่าวสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 และเป็นตัวแปรตาม เพื่อชี้วัดความสำเร็จของโมเดลในระดับชุมชน ดังนี้

1) ระดับความเอื้ออาทรและความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างคน 3 วัย เพิ่มขึ้น

2) การเรียนรู้ร่วมกัน ความเข้าใจ และการยอมรับความแตกต่างระหว่างวัย เป็นชุมชนที่อยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร

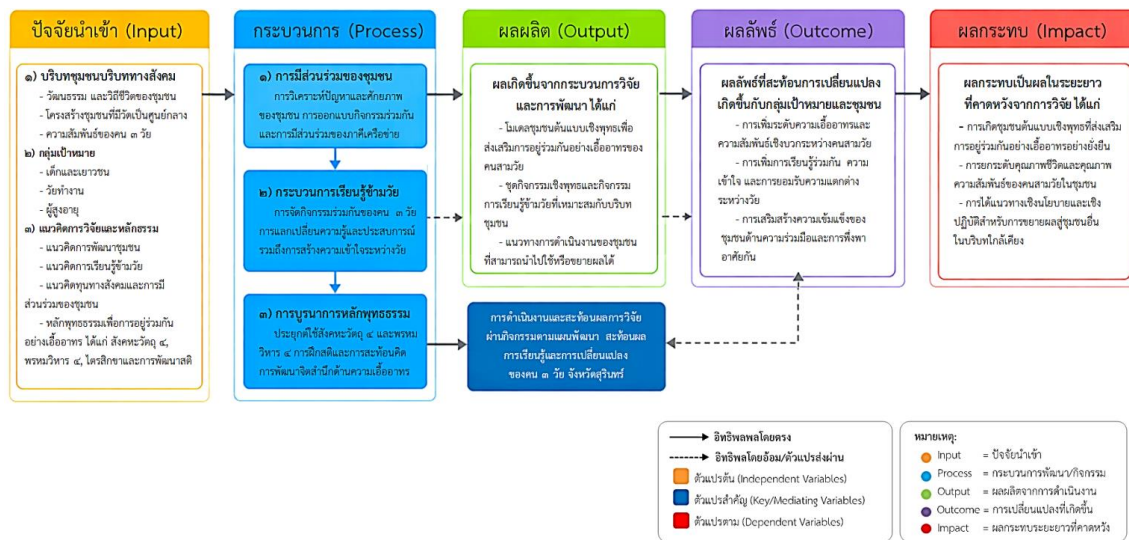
3) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของทุนทางสังคมและความร่วมมือในชุมชน และต่อยอดการสร้างชุมชนต้นแบบเชิงพุทธอย่างยั่งยืน

ผลกระทบ ผลกระทบเป็นผลลัพธ์ในระยะยาวที่คาดหวังจากการวิจัย ได้แก่

1) การเกิดชุมชนต้นแบบเชิงพุทธที่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรและเย็น

2) การยกระดับคุณภาพชีวิตและคุณภาพความสัมพันธ์ของคนสามวัยในชุมชน

3) การได้องค์ความรู้เชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติสำหรับการขยายผลสู่ชุมชนอื่นในบริบทใกล้เคียงจากที่กล่าวมาข้างต้น คณะผู้วิจัยสรุปกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

1) ชุมชนมีศักยภาพเชิงพุทธในระดับสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน ซึ่งทำหน้าที่ทั้งในด้านศาสนา การศึกษา การพัฒนาจิตใจ และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน วัดไม่เพียงเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ การพบปะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการจัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์ที่เชื่อมโยงคนทุกช่วงวัยเข้าด้วยกัน ทำให้เกิดความสามัคคีและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในชุมชน ยังมีทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง อันได้แก่ ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มองค์กรชุมชน และเครือข่ายความร่วมมือต่างๆ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมและสร้างความร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชน ทุนทางสังคมเหล่านี้ช่วยส่งเสริมให้เกิดความไว้วางใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล และการทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ส่วนรวม อันเป็นรากฐานของสังคมที่มีความเอื้ออาทรและเข้มแข็งที่สำคัญ ชุมชนมีการมีส่วนร่วมของคนสามวัย ได้แก่ เด็กและเยาวชน วัยทำงาน และผู้สูงอายุ ซึ่งต่างมีบทบาทและคุณค่าในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน เด็กและเยาวชนเป็นพลังแห่งการเรียนรู้และการสืบทอดวัฒนธรรม วัยทำงานเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ส่วนผู้สูงอายุเป็นแหล่งภูมิปัญญา ประสบการณ์ และแบบอย่างในการดำเนินชีวิต การเปิดโอกาสให้คนทั้งสามวัยได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น การทำบุญประเพณี การพัฒนาวัด การอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และกิจกรรมจิตอาสา ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัย เกิดความเข้าใจ ยอมรับ และเห็นคุณค่าซึ่งกันและกันการมีวัดเป็นศูนย์กลาง ทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง และการมีส่วนร่วมของคนสามวัย จึงเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาชุมชนเชิงพุทธที่ส่งเสริมความเอื้ออาทร ความรัก ความเมตตา และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข อันนำไปสู่การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัยที่เข้มแข็ง ลดช่องว่างระหว่างคนต่างวัย และก่อให้เกิดชุมชนที่มีความมั่นคงทางสังคม สามารถพึ่งพาอาศัยและดูแลกันได้อย่างยั่งยืนตามแนวทางพระพุทธศาสนา

2) กิจกรรมเชิงพุทธที่พัฒนาขึ้นสามารถเสริมสร้างการเรียนรู้ร่วม ความเข้าใจ และการเกื้อกูลกันของคนสามวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากกิจกรรมดังกล่าวได้รับการออกแบบโดยบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับบริบทและวิถีชีวิตของชุมชน เช่น การทำบุญร่วมกัน การปฏิบัติธรรม การสันทนาการ การบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ และกิจกรรมจิตอาสา ซึ่งเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชน

วัยทำงาน และผู้สูงอายุได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้และการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง การดำเนินกิจกรรมร่วมกันทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ และภูมิปัญญาระหว่างวัยเด็ก และเยาวชนได้เรียนรู้คุณค่าทางวัฒนธรรมและหลักธรรมจากผู้สูงอายุ ขณะที่ผู้สูงอายุได้มีโอกาสถ่ายทอด ประสบการณ์ชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่คนรุ่นใหม่ ส่วนวัยทำงานได้ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญ ในการประสานความร่วมมือและขับเคลื่อนกิจกรรมให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้เกิดความเข้าใจ ในบทบาทและคุณค่าของแต่ละช่วงวัยมากยิ่งขึ้นกิจกรรมเชิงพุทธยังช่วยปลูกฝังคุณธรรมสำคัญ เช่น เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ทำให้สมาชิกในชุมชนมีจิตสำนึกในการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เห็นอกเห็นใจ และพร้อมที่จะสนับสนุนซึ่งกันและกันเมื่อประสบปัญหาหรือความเดือดร้อน ความสัมพันธ์ระหว่างวัย จึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการอยู่ร่วมกัน แต่พัฒนาไปสู่การพึ่งพาอาศัยและการทำงานร่วมกันเพื่อประโยชน์ ของส่วนรวมผลจากการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ระดับความเอื้ออาทร ความสามัคคี และความผูกพันของคนในชุมชนเพิ่มสูงขึ้น สมาชิกในชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมากขึ้น เกิดความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน และสามารถลดช่องว่างระหว่างวัยได้อย่างเป็นรูปธรรม ชุมชนจึงมี ความเข้มแข็งทั้งในด้านสังคมและจิตใจ อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและยั่งยืน ตามแนวทางของพระพุทธศาสนา

3) ได้ชุมชนต้นแบบเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคนสามวัย เป็นรูปแบบ การพัฒนาชุมชนที่มุ่งสร้างสังคมแห่งความเมตตา ความสามัคคี และการเกื้อกูลกัน โดยอาศัยหลักพุทธธรรม เป็นรากฐานสำคัญในการดำเนินชีวิตและการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชนเพื่อให้คนทุกช่วงวัย ได้แก่ เด็กและเยาวชนวัยทำงานและผู้สูงอายุสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขเข้าใจกันและเห็นคุณค่า ซึ่งกันและกันอันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนนอกจากการยึดหลักพุทธธรรมแล้ว กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนยังเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้การพัฒนาชุมชนเกิดผลอย่าง เป็นรูปธรรม โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกกลุ่มวัยได้ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน และร่วมประเมิน ผลกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน การมีส่วนร่วมดังกล่าวช่วยให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ ร่วมกัน มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และพร้อมที่จะร่วมมือกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนให้ก้าวหน้า กระบวนการนี้ยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนต่างวัย ทำให้เกิดการเรียนรู้และความเข้าใจ ซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญ คือ กิจกรรมการเรียนรู้ข้ามวัย ซึ่งเป็นกิจกรรม ที่เปิดโอกาสให้คนสามวัยได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และภูมิปัญญาร่วมกัน ผู้สูงอายุสามารถ ถ่ายทอดประสบการณ์ชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้แก่เด็กและเยาวชน ขณะที่คนรุ่นใหม่สามารถนำ ความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่มาช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุและชุมชน กิจกรรมเหล่านี้อาจอยู่ ในรูปแบบของการฝึกอบรม การทำกิจกรรมจิตอาสา การเรียนรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา การอนุรักษ์ วัฒนธรรมท้องถิ่น หรือการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งช่วยลดช่องว่างระหว่างวัย สร้างความเข้าใจ ความผูกพัน และความเคารพซึ่งกันและกัน

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาชุมชนต้นแบบเชิงพุทธเพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของคน 3 วัย ในจังหวัดสุรินทร์ สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

ผลการศึกษาศักยภาพของชุมชนเชิงพุทธในการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรของ คนสามวัย พบว่า ชุมชนมีทุนทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ วัด ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และเครือข่ายประชาชน ซึ่งเป็นกลไกหลักในการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือของคนในชุมชน

ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถาบันทางสังคมดังกล่าวเป็นศูนย์รวมของความศรัทธา ความไว้วางใจ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งผลให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลและการอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร สอดคล้องกับแนวคิดทุนทางสังคมที่มองว่าความสัมพันธ์ เครือข่าย และความไว้วางใจเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง สอดคล้องกับเรื่องความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทยตามวงจรชีวิตครอบครัว: กรณีศึกษาภาคใต้พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการอยู่ดีมีสุขของครอบครัวในภาคใต้ ได้แก่ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยจำนวนบุตรในครอบครัว และปัจจัยด้านความสมดุลของเวลาระหว่างการทำงานและชีวิตครอบครัว ครอบครัวอยู่ดีมีสุขในภาคใต้จำแนกตามระยะวงจรชีวิต พบว่าระยะเลี้ยงดูบุตรวัยรุ่นมีคะแนนครอบครัวอยู่ดีมีสุขสูงสุดและค่อยๆ ลดลงจนถึงวัยสูงอายุ และความอยู่ดีมีสุขเพิ่มขึ้นวัยสูงอายุตอนปลาย อายุ 80 ปีขึ้นไป นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยด้านความสมดุลของเวลาระหว่างการทำงานและชีวิตครอบครัวที่มีผลทางบวกกับความอยู่ดีมีสุขของครอบครัว (ระพีพรรณ คำหอมและคณะ, 2563) สอดคล้องกับ พระมหาขวัญชัย เขมประไพ และคณะ (2566) ทำวิจัยเรื่องพบว่า การสร้างสังคมสันติสุขจากความแตกต่างระหว่างช่วงวัย การสร้างสันติสุขปรากฏในหลักการทางศาสนาที่สะท้อนให้เห็นรูปแบบของสังคมระดับเล็ก คือ ครอบครัว จนถึงระดับใหญ่ คือ สังคม กลไกขับเคลื่อนการสร้างสันติสุขของคน 3 วัยในมิติพระพุทธศาสนา คือ ขับเคลื่อนด้วยชุมชน

ผลการพัฒนางิจกรรมเชิงพุทธที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันของคนสามวัย พบว่า กิจกรรมที่บูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับวิถีชีวิตชุมชน เช่น การทำบุญร่วมกัน กิจกรรมจิตอาสา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัย และการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม สามารถเสริมสร้างความเข้าใจ ความสามัคคี และความเอื้ออาทรระหว่างเด็กและเยาวชน วัยทำงาน และผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมดังกล่าวเปิดโอกาสให้คนต่างวัยได้มีปฏิสัมพันธ์ เรียนรู้ และทำกิจกรรมร่วมกันภายใต้กรอบคุณค่าทางพระพุทธศาสนา อันส่งผลให้เกิดความเคารพซึ่งกันและกัน ลดช่องว่างระหว่างวัย และสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกันสอดคล้องกับเรื่องวิถีการดำเนินชีวิตและการทำงานของกลุ่มคน 3 ช่วงวัย: กรณีศึกษาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา คือ เคารพกฎเกณฑ์ กติกา มีความอดทนสูง และพยายามคิดและทำอะไรด้วยตัวเองเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของผู้เรียนและบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ การเคารพกฎเกณฑ์และกติกาช่วยให้บุคคลอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย รู้จักหน้าที่ ความรับผิดชอบ และปฏิบัติตามข้อกำหนดของสังคม อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างความสงบสุขและความเป็นระเบียบในสังคม (สายทิพย์ เหล่าทองมีสกุล, 2559) สอดคล้องกับพระครูวินัยธรชวลิต อุตตโม (สุวรรณจันทร์) และคณะ (2567) ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อการเสริมสร้างความสุข แบบเรียบง่ายวิถีพุทธในสังคมดิจิทัล พบว่า ความสุขแบบเรียบง่ายวิถีพุทธเป็นการดำเนินชีวิตบนทางสายกลางอย่างมีสติและปัญญา ไม่ประมาท ยึดมั่นในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา มีความพอใจในสิ่งที่ตนมี ไม่หลงใหลวัตถุหรือสิ่งเร้าภายนอกเกินควร เน้นการพัฒนาจิตและปัญญาให้สามารถสร้างความสุขได้ด้วยตนเอง พร้อมพัฒนาสมรรถนะภายในเพื่อก้าวพ้นความทุกข์และนำไปสู่ความสงบเย็น หลักไตรสิกขา คือ กระบวนการฝึกฝนเรียนรู้และพัฒนาตนจากศีล สมาธิ และปัญญาให้มั่นคงเป็นอุปนิสัยแห่งตน เริ่มจากศีลเป็นพื้นฐานแห่งความดี เจริญสมาธิให้จิตมั่นคง และเจริญปัญญาเพื่อรู้แจ้งสัจธรรม หลักไตรสิกขาสามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องแม้ในสามีสสุข อันเป็นสุขจากกามคุณ โดยมีศีลธรรม ยับยั้งชั่งใจ รู้จักพอดี ไม่เบียดเบียน และไม่หลงระเห็จในสุขทางวัตถุ ความสุขแบบเรียบง่ายวิถีพุทธมุ่งสุนิรมีสสุข ความสุขที่บริสุทธิ์ปราศจากโลภะ โทสะ และโมหะ เป็นการชำระจิตให้สะอาด สว่าง และสงบ การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาจึงเป็นแนวทางสำคัญในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขแท้จริงในสังคมดิจิทัล อันนำไปสู่การสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ทางพระพุทธศาสนาในรูปแบบ

2MWENL Model ซึ่งเป็นนวัตกรรมทางจิตปัญญาที่ช่วยเสริมสร้างความสุข ความสมดุล และคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืนในยุคดิจิทัล สอดคล้องกับ ปรางทิพย์ มั่งคานี และคณะ (2567) วิจัยเรื่องการจัดการความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมของไทยพบว่า 1) การศึกษาสภาพปัญหาในการทำงานยุคดิจิทัลของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมของไทย พบว่า บุคลากรมีปัญหาเรื่องการปรับตัวต่อการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ในการทำงานขาดความเท่าเทียมในที่ทำงานและไม่สามารถรักษาความสมดุลของชีวิตและการทำงานได้ 2) การศึกษาแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดความสุขในการทำงานของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมของไทยพบว่าการรักษาความสมดุลของชีวิตและการทำงานความเท่าเทียมในที่ทำงานและการได้รับ ค่าตอบแทนที่เหมาะสมเป็นแรงจูงใจที่ก่อให้เกิดความสุขในการทำงาน 3) การศึกษาการจัดการความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมของไทย พบว่า การจัดการในมิติของทุนทางจิตวิทยาและความฉลาดทางอารมณ์มีผลให้บุคลากรความสุขในการทำงานมากยิ่งขึ้น องค์ความรู้ด้านการจัดการ ความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของบุคลากรที่ได้สามารถนำไปปรับใช้ในการวางนโยบายการพัฒนา และสร้างความสุขในการทำงานของบุคลากรเพื่อประโยชน์อย่างยั่งยืนในการธำรงรักษาไว้ ซึ่งบุคลากรและการเพิ่มประสิทธิภาพองค์การ

ผลการพัฒนารูปแบบชุมชนต้นแบบเชิงพุทธ พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การใช้วัดเป็นศูนย์กลางการพัฒนา การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการดำเนินชีวิต และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้และขยายผลในพื้นที่อื่นได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบดังกล่าวตั้งอยู่บนฐานของทรัพยากรและศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนาดังสอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่น อีกทั้งยังส่งเสริมให้ประชาชนทุกช่วงวัยมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน อันนำไปสู่การสร้างคามเข้มแข็งของชุมชน การยกระดับคุณภาพชีวิต และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขตามแนวทางพระพุทธศาสนา อย่างยั่งยืนสอดคล้องกับเรื่องการพัฒนากระบวนการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของคนสามวัย โดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย พบว่า การอยู่ร่วมกันของคนสามวัยที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน ใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การขับเคลื่อนกิจกรรมคนสามวัยโดยบุคลากรใน อบต. 2) การขับเคลื่อนกิจกรรมคนสามวัยโดยผู้นำชุมชน 3) การขับเคลื่อนกิจกรรมคนสามวัยโดยกลุ่มแกนนำผู้สูงอายุ และได้เสริมสร้างขีดความสามารถของแกนนำทำให้เกิดนวัตกรรมชุมชนที่สามารถสื่อสารและประสานงานกับกลุ่มคนสามวัย และหน่วยงานภาครัฐได้ สามารถขับเคลื่อนกิจกรรมของคนสามวัยได้ สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้แนวคิดการขับเคลื่อนการเรียนรู้คนสามวัยได้ (เผด็จการ กันแจ่ม และคณะ, 2568) สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุทุมพร หลอดโค (2558) วิจัยเรื่องกระบวนการจัดการความรู้ของศูนย์สามวัยสานใยรักแห่งครอบครัว พบว่า การบริหารงานจัดการของศูนย์สามวัยฯ มีกลไกการทำงานเป็น 2 แบบ คือ 1) แบบเป็นทางการโดยคณะกรรมการ 2) แบบไม่เป็นทางการโดยใช้กลไกทางสังคมด้วยระบบเครือข่าย ในการดำเนินงานซึ่งทั้ง 2 รูปแบบต้องอาศัยกระบวนการจัดการความรู้ของศูนย์สามวัยฯ ได้แก่ ส่วนที่ 1 การสร้างความรู้ (กำหนดหลักสูตร) และการจัดเก็บองค์ความรู้ (คู่มือ จุดบริการแหล่งเรียนรู้) ส่วนที่ 2) การแลกเปลี่ยนความรู้ แหล่งข้อมูลให้บริการแก่เด็กและเยาวชนวัยกลางคนและผู้สูงวัยในชุมชนและส่วนที่ 3 กระบวนการถ่ายทอดความรู้ด้วยการบรรยายการอภิปรายการฝึกปฏิบัติและการยกตัวอย่างกรณีศึกษาซึ่งทำให้การบริหารจัดการศูนย์สามวัยมีประสิทธิภาพสูงสุดสอดคล้องกับ สุธาสินี แสงมุกดา (2565) วิจัยเรื่อง การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตสังคมผู้สูงวัยแบบวิถีพุทธ พบว่า 1. สภาพการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนมีการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ และอุปสรรคของกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ การเติบโตของเศรษฐกิจผู้สูงอายุอยู่ตามลำพัง การปรับตัวเข้ากับ

วัฒนธรรมสมัยใหม่ และโรคภัยไข้เจ็บ 2. รูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนแบ่งออกเป็น 6 ด้าน คือ 2.1 ด้านความรับผิดชอบต่อร่างกาย 2.2 ด้านการพัฒนาจิตใจ 2.3 ด้านความเป็นอิสระส่วนบุคคล 2.4 ด้านความเชื่อส่วนบุคคล 2.5 ด้านความสัมพันธ์ทางสังคมและ 2.6 ด้านสภาพสิ่งแวดล้อม 3. ผลการประเมิน ประสิทธิภาพรูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่ารูปแบบมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

องค์ความรู้ที่ได้

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้สามารถนำไปใช้เป็นนวัตกรรมเชิงสังคมในการพัฒนาชุมชนพหุวัย โดยอาศัยหลักพุทธธรรมเป็นฐานในการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนต่างวัย ทั้งเด็ก เยาวชน วัยทำงาน และผู้สูงอายุ ให้สามารถเรียนรู้ อยู่ร่วมกัน และเกื้อกูลกันอย่างสร้างสรรค์ ภายใต้บริบทของสังคมที่กำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ การพัฒนารูปแบบชุมชนต้นแบบดังกล่าวช่วยให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วม การถ่ายทอดภูมิปัญญาระหว่างวัย และการสร้างคุณค่าบทบาทของผู้สูงอายุ ในฐานะผู้มีประสบการณ์และเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญของชุมชน ส่งผลให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความภาคภูมิใจในตนเอง และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีสามารถใช้เป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมและกระบวนการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ได้แก่ วัด สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในชุมชน เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการสร้างสังคมแห่งความเอื้ออาทร ความสามัคคี และการพึ่งพาอาศัยกันอย่างยั่งยืนในเชิงนโยบาย ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นฐานข้อมูลสำคัญสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบาย แผนงาน และมาตรการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนผู้สูงอายุและชุมชนพหุวัย ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด และระดับประเทศ โดยข้อมูลที่ได้สะท้อนถึงปัจจัยความสำเร็จ กลไกการดำเนินงาน และรูปแบบความร่วมมือที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนไทย อันจะช่วยให้การวางแผนพัฒนาสังคมมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากรได้อย่างเป็นรูปธรรมยิ่งไปกว่านั้น องค์ความรู้และรูปแบบที่พัฒนาขึ้นยังสามารถขยายผลไปสู่ชุมชนอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกันได้ โดยประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสมของพื้นที่ ส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายชุมชนต้นแบบเชิงพุทธที่เข้มแข็ง สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสนับสนุนซึ่งกันและกัน นำไปสู่การสร้างสังคมแห่งการดูแลเกื้อกูลระหว่างวัย ลดปัญหาความโดดเดี่ยวของผู้สูงอายุ เพิ่มความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน และก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในมิติทางสังคม วัฒนธรรม และคุณภาพชีวิตของประชาชนในระยะยาว

ภาพที่ 2 องค์ความรู้จากงานวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนการใช้วัดเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาชุมชนและการเรียนรู้ข้ามวัย โดยส่งเสริมความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน (บวร) ควบคู่กับการสนับสนุนกิจกรรมชุมชนที่บูรณาการหลักพุทธธรรม เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ ความเอื้ออาทรและความสามัคคีของคนในชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการสร้างเครือข่ายชุมชนต้นแบบเชิงพุทธและการพัฒนาทุนทางสังคม เพื่อให้การพัฒนาชุมชนเกิดความยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ชุมชนควรจัดกิจกรรมการเรียนรู้ข้ามวัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อเปิดโอกาสให้คนสามวัยได้พบปะทำกิจกรรม และเรียนรู้ร่วมกัน เช่น การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น กิจกรรมจิตอาสา หรือกิจกรรมทางศาสนา นอกจากนี้ควรส่งเสริมการใช้หลักพุทธธรรมเป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกัน และสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัด โรงเรียน หน่วยงานท้องถิ่น และกลุ่มชุมชน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อนำโมเดล SURIN BIC3 Model ไปทดลองใช้ในพื้นที่อื่นที่มีบริบทแตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์และพัฒนาโมเดลให้เหมาะสมกับชุมชนหลากหลายรูปแบบรวมทั้งควรศึกษาผลกระทบระยะยาวของกิจกรรมเชิงพุทธต่อคุณภาพชีวิตของคนสามวัย ตลอดจนบทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลและผู้นำชุมชนในการสนับสนุนการเรียนรู้ข้ามวัยและการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ปรางทิพย์ มั่งธานี และคณะ. (2567). การจัดการความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมของไทย. *Journal of Modern Learning Development*, 9(9): 115-128.
- ปิยากร หวังมหาพร. (2567). โครงการระหว่างวัยด้านการศึกษาเพื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุไทย. *วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 4(1): 1-12.
- เผด็จการ กันแจ่ม และคณะ. (2568). การพัฒนาระบบการส่งเสริมการอยู่ร่วมกันของคนสามวัยโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์*, 20(1): 132-142.
- พระครูวินัยธรชวลิต อุตตโม (สุวรรณ จันทร์) และคณะ. (2568). รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างความสุขแบบเรียบง่ายวิถีพุทธในสังคมดิจิทัล. *วารสารสังคมพัฒนศาสตร์*, 8(11): 144-153.
- พระมหาขวัญชัย เขมประไพ และคณะ. (2566). กลไกการสร้างสังคมสันติสุขระหว่างคน 3 วัยในมิติพระพุทธศาสนาของสังคมไทย. *Journal of MCU Philosophy Review*, 8(1): 257-270.
- ระพีพรรณ คำหอม และคณะ. (2563). ความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทยตามวงจรชีวิตครอบครัว: กรณีศึกษาภาคใต้. *Journal of Social Work and Social Administration*, 28(2): 24-59.
- สายทิพย์ เหล่าทองมีสกุล. (2559). วิธีการดำเนินชีวิตและการทำงานของกลุ่มคน 3 ช่วงวัย: กรณีศึกษาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 42(2): 80-99.
- สุธาสนี แสงมุกดา. (2565). การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตสังคมผู้สูงวัยแบบวิถีพุทธ. *Journal of Yanasangvorn Research Institute Mahamakut Buddhist University*, 13(2): 59-70.
- หทัยภัทร ตังกุล และอัญญรัตน์ เชิงคำ. (2563). รูปแบบการสร้างจิตอาสาอย่างสร้างสรรค์เพื่อความเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมไทย. *วารสารสันติสุขปริทรรศน์*, 1(1): 52-67.
- อุทุมพร หลอดโค. (2558). กระบวนการจัดการความรู้ของศูนย์สามวัยสานใยรักแห่งครอบครัว. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7(1): 103-116.

